

KRİZ DÖNEMLERİ SONRASINDA TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİ ANALİZİ (2002-2011 DÖNEMİ)

Öz

Küresel sermaye hareketlerinin hız kazandığı 2000-2001 döneminde, Türkiye ekonomisi krizlere maruz kalmıştır. İstikrar programlarının çeşitli nedenlerle sürdürülememesi nedeniyle ekonomideki sıkıntılar artmıştır. Zayıf büyüme performansı, sürdürülemez kamu kesimi dengesizlikleri, sürdürülemez iç borçlanma ile yüksek enflasyonla oluşan makroekonomik istikrarsızlık; cari işlemler açığının finansmanı konusundaki kaygılarla daha da artmıştır. Bankacılık sektöründeki yapısal sorunlar, 2000 Kasım ve 2001 yılı Şubat ayında yaşanan krizlerin derinleşmesine ve nihayetinde sistemik bankacılık krizine dönüşmesine yol açmıştır. Bankacılık sektörüne yönelik bir programın başarılı olmasında reel sektör ve bankacılık sektörünün birbirleri üzerindeki önemli etkisini dikkate alan politikaların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Türkiye ekonomisindeki mevcut gelişmeler ve Merkez Bankası'nın aldığı önlemler dikkate alındığında, Bankacılık Sektörü kredilerinin gelişiminin, önümüzdeki dönem konjonktür gelişiminin tahmini ve analizi açısından makroekonomik veriler ve Merkez Bankası uygulamaları ışığında detaylı olarak analiz edilmesi gerekliliği doğmaktadır.

Bu çalışmada 2002-2011 dönemini kapsayacak şekilde kredilerin detaylı şekilde analizi yapılarak ekonomik büyüme üzerindeki etkileri ile cari işlemler açığının artışına hangi kanallardan katkıda bulunduğu tespit edilmeye çalışılmakta olup, ekonomik büyümeyle kredilerin artışı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Ayrıca alınan tedbirlerin kredilerin gelişimi üzerindeki etkileri incelenerek ekonomik büyümenin ne yönde etkilenebileceği değerlendirilmektedir. Bankacılık Sektörü kredileri, gerek türleri bazında ve gerekse de kullanılan sektörler ve iller bazında analiz edilmekte olup; kredilerin detaylı analizine ve gelişimine geçilmeden önce Türkiye'nin makroekonomik görünümü hakkında bilgi verilmektedir.

Ayrıca yükselen piyasa ekonomilerine yoğun sermaye akışı sonucunda ekonomilerin aşırı ısınması ve cari açığın finansal istikrarı tehdit edecek düzeylere ulaşması ihtimaline karşı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın politika faizlerini kurlardaki değerlenme eğilimini sınırlamak amacıyla kontrollü şekilde indirdiği, faiz dışı araçları ise kredilerdeki hızlı artışı önlemek amacıyla sıkılaştırdığı, böylelikle kredilerdeki artış hızını makul bir seviye olarak öngörülen %20-25 seviyelerinde tutmayı hedeflediği yeni Para Politikası bileşimine ilişkin sürece yönelik değerlendirmelere de yer verilmektedir.

Çalışmanın sayısal verilerle desteklenmesi ve makroekonomik veriler arasındaki ilişkinin rahatlıkla görülebilmesi adına çeşitli kurumlarca kamuoyuna sunulan bilgi ve veriler kullanılmış olup, bankacılık sektörünün nakdi ve gayrinakdi kredileri ile tasfiye olunacak alacaklarına ilişkin verileri, bu verilerin türler bazında ve sektörel bazda dağılımlar, GSYH'nın cari ve sabit fiyatlarla değişimlerini ve sektörel paylarını gösteren veriler, ihracat ve ithalat rakamları, ödemeler dengesi verileri ve çeşitli kurumlarca yapılan öngörüler kullanılmaktadır. Veriler 2002-2011 dönemini kapsamakta olup, 2011 yılı verileri Mart 2011 dönemini kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kredi Analizi, Kasım 2000 Krizi, Şubat 2001 Krizi, Küresel Mali Kriz, Zorunlu Karşılıklar

JEL Kodu: E44, E51, G21.

LOAN ANALYSIS OF TURKISH BANKING SECTOR AFTER THE CRISES PERIOD (PERIOD OF 2002-2011)

Abstract

Global capital flows accelerated and Turkish economy was exposed crisis in the period of 2000-2001. Since the stability programs could not be maintained due to various reasons, problems in the economy increased. The weak growth performance, high public sector imbalances, unsustainable domestic borrowing as well as the macro economic instability due to high inflation, raised concerns on financing the current account deficit. Structural problems in banking sector simply deepened the November 2000 and February 2001 crises and accordingly it turned to a systemic banking crisis. Developing policies considering interaction between the real sector and banking sector played a significant role in the success of the program.

As the current situation of Turkish economy and measurements taken by Turkish Central Bank are considered, the analysis of banking sector loans become important in forecasting the near future expectations in the light of macroeconomic inputs and Central Bank's monetary policies.

In this article, banking sector loans including 2002-2011 period are analyzed in detail, and is determined that how the loans affect economic growth and current account deficit, consequently it is seen that there is a positive relationship between economic growth and loan increase rate. Furthermore, the effects of measurements on the development of loans and the effects on economic growth are evaluated. Banking sector credits are analyzed by categories, sectors and cities; before the analysis of banking sector loans, information about macroeconomic situation is given.

Furthermore, as a result of excessive capital flow against overheating of economies and the possibility of increasing of the current account deficit to a threatening level, the Central Bank's new monetary policy by decreasing key interest rates to restrict rises in foreign exchange rates and by increasing macroprudential tools to keep the growth of loans at 20-25 percent, and new monetary policy are argued in this article.

In this article, important technical data and information is used in order to state the relationship among macroeconomic data. The data set are composed of cash and non-cash loans, non-performing loans, sectoral distribution of loans, GDP, exports/imports, balance of payments and forecasts about the macroeconomic data including the period of 2002-2011.

Keywords: Loan Analysis, November 2000 Crisis, February 2001 Crisis, Global Financial Crisis, Statutory Reserves

JEL Codes: E44, E51, G21.

GİRİŞ

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri ile 2008 yılı küresel mali krizinin Türk bankacılık Sektörü üzerindeki etkilerinin sınırlı olmasının en önemli nedenlerinden birisi de, Şubat 2001 krizinden sonra getirilen yeni düzenlemelerdir. Reel sektör ile bankacılık sektörü arasındaki bağın güçlü oluşuna bağlı olarak, herhangi birinde yaşanacak olası sorunlar diğer kesimi de aynı yönde etkilerken; bankacılık sektörüne yönelik gerçekleştirilen reformlar, reel sektörün kısa zamanda toparlanmasına olanak vermektedir.

Türk bankacılık Sektörü, 2002-2011 döneminde önemli bir büyüme performansı sergilerken, nakdi kredilerdeki önemli oranlardaki artışlar, doğrudan üretimi ve dış ticareti artırıcı yönde etki yaparak Türkiye Ekonomisi büyümesine katkıda bulunmuştur. Sanayi üretiminde hammadde ithalatına bağımlı olunması, ihracatın ithalata bağımlı olmasına neden olmaktadır. Mevcut konjonktürde iç ve dış talep arasındaki ayrışmaya bağlı olarak artan cari işlemler açığının getirdiği risklerin sınırlanması bakımından kamu tasarruflarının artırılması, dolayısıyla mali disiplinin sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır.

Mevcut ekonomik konjonktürün temel özelliği, güvenilir ve dinamik yükselen piyasa ekonomilerine yoğun sermaye akışı sonucunda, bu ekonomilerde aşırı ısınma, aşırı borçlanma ve varlık balonları oluşması riskinin oluşma ve cari açığın finansal istikrarı tehdit edecek düzeylere ulaşma ihtimalidir. Cari açık; ucuz ve bol borçlanma imkanları sonucunda kredilerdeki, iç talepteki ve ithal mal talebindeki hızlanma ve TL'deki reel değerlenme eğiliminin ekonomik temellerle uyumsuz düzeylere ulaşması sonucunda ithal mal talebindeki hızlanma olarak iki farklı kanaldan artmaktadır.

Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez bankası (TCMB) tarafından, politika faiz oranlarında bir artışa gidilmesi kredi kanalından cari açığı azaltıcı bir etki yaparken aynı anda kur kanalından cari açığı artıcı yönde ters bir etki yapabilecektir. Bu nedenle Merkez bankası, bir yandan faiz dışı araçları kredilerdeki ivmelenmeyi önlemek için sıkılaştırırken, diğer yandan kısa vadeli faizleri kurlardaki değerlenme eğilimini sınırlamak amacıyla kontrollü bir şekilde indirme yoluna giderek cari açıktaki artışa karşı ideal politika bileşimi oluşturmuştur.

2002-2011 döneminde, Bankacılık Sektörü nakdi kredileri büyümeye devam ederken, tasfiye olunacak krediler azalış yönlü bir seyir izlemiştir. Bankacılık Sektörü kredilerindeki artış eğilimiyle paralel şekilde Türkiye'nin GSYH'sının büyüdüğü, dış ticaretin arttığı, bankacılık sektörünün ekonomik büyümenin lokomotif rolünü üstlendiği görülmektedir. Ayrıca 2010 yılında -48,4 milyar USD'ye ulaşan cari işlemler açığı 2011 yılında da hızlı büyümesine devam etmektedir.

Türkiye ekonomisindeki mevcut gelişmeler ve Merkez Bankası'nın aldığı önlemler dikkate alındığında, Bankacılık Sektörü kredilerinin gelişiminin, önümüzdeki dönem konjonktür gelişiminin tahmini ve analiz açısından makroekonomik veriler ve Merkez Bankası uygulamaları ışığında detaylı olarak analiz edilmesi gerekliliği doğmaktadır.

Bu çalışmanın konusu, Kriz Dönemleri Sonrasında Türk Bankacılık Sektöründe Kredi Analizi olup; 2002-2011 döneminde bankacılık sektörü nakdi kredilerinin gelişimi değerlendirilmektedir. Çalışmanın amacı ise, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri ile 2008 yılı küresel mali krizinin Türk bankacılık Sektörü üzerindeki etkilerinin sınırlı olmasının en önemli nedenlerinden birisinin, Şubat 2001 krizinden sonra getirilen yeni düzenlemeler olduğunun vurgulanmasıdır.

Çalışmanın, birinci bölümü giriş bölümü olup; ikinci bölümde, Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri ile 2008 küresel mali kriz dönemlerine özetle değinilmekte; çalışmanın üçüncü bölümünde, Türkiye'nin makroekonomik görünümüne ve TCMB politika faiz oranı ve zorunlu karşılık oranlarının gelişimine yer verilmekte; çalışmanın dördüncü bölümünde ise, Türk Bankacılık Sektöründe kredilerin gelişimi analiz edilmektedir.

1. KASIM 2000 VE ŞUBAT 2001 KRİZLERİ İLE 2008 KÜRESEL MALİ KRİZİ

Bankacılık krizlerinin oluşumunda makroekonomik istikrarsızlıklar ve bankacılık sektörünün kurumsal kalitesi, dışsal faktörler ve döviz kuru rejimleri ile finansal liberalizasyon ve açık mevduat sigortası uygulamaları etkili olmaktadır. Bankacılık krizleri, finansal maliyetlere ve üretim kayıplarına yol açarken; finansal maliyetler, devlet tarafından bankalara sağlanan sermaye desteğini, mevduat sahiplerine yapılan ödemeleri ve bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve rehabilitasyonunu kapsayan harcamaları kapsamaktadır (Altıntaş, 2004, s.39).

Türkiye ekonomisinin krizleri sıklıkla yaşamaya başladığı 1990 yılı sonrasındaki dönemin başlıca kalıbının ekonomik liberalizasyon olduğu ve Türkiye ekonomisinde uygulanan genişlemeci politikaların faiz-kur makası ile desteklendiği ve bu durumun yarattığı suni refah artışlarının risk priminin siyasal istikrarsızlıklara bağlı olarak yükseldiği durumlarda ekonomik krizlerin ve daralmaların ortaya çıktığı söylenebilir (Gemi, Emsen ve Değer, 2005, s.53).

1.1. KASIM 2000 KRİZİ

Piyasalarda gerginliğin artmasına bağlı olarak 22 Kasım 2000'den itibaren döviz talebi artmış, yabancı yatırımcıların ülkeyi terk etme çabaları sonucunda yurtdışına büyük boyutlu bir sermaye çıkışı olmuş, Merkez Bankası'nın önemli tutarda döviz satışı sonrasında rezervler hızla gerilemiş, yatırımcıların da alışı geçerek döviz talebinde bulunmaları piyasalardaki TL sıkışıklığını artırarak faiz oranlarının daha da yükselmesine yol açmış, hisse senedi fiyatlarında keskin bir düşüş olmuş ve orta ölçekte bir banka sistem dışına alınmıştır.

Krizin daha da derinleşmesinin önlenmesi amacıyla Kasım ve Aralık aylarında bir dizi önlem alınmış ve piyasalarda görece bir iyileşme olmuştur. Ancak Şubat 2001'de Hazine ihalesi öncesinde ortaya çıkan olumsuzluklar uygulanan ekonomik programa olan güvenin kaybolmasına neden olurken, bu gelişmeler Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerini tetiklemiştir. Kriz döneminde, bazı bankaların TMSF'ye devri de söz konusu olmuştur (Yay, Yay ve Yılmaz, 2004, ss.113-115).

1.2. ŞUBAT 2001 KRİZİ

Aralık 2000'in ikinci haftasından itibaren Kasım likidite krizinin etkilerinin azalmaya başlamış olmasına rağmen, piyasalardaki tedirginlik devam etmiş, Şubat 2001'de istikrar programının sürdürülebilirliğine ilişkin güven kaybolurken, hem yurtdışı hem de yurtiçi yerleşiklerin dövizle yönelik spekülasyon davranışları sergilediği görülmüş, 21 Şubat 2001 tarihinden sonra Türk Bankacılık Sektörü likidite, faiz ve kur riskleri ile karşıya kalmıştır. 22 Şubat 2001 tarihinde dalgalı kur rejimine geçilirken, bankacılık sektörü çok önemli ekonomik ve finansal krizle bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Kasım 2000 likidite krizinin de yarattığı makroekonomik yansımalar ve Şubat ayı itibarıyla ortaya çıkan döviz kuru krizi sonucunda sistemik bir bankacılık krizi yaşanmıştır. 2000 Kasım Krizi sonrası faiz riski ve 2001 Şubat Krizi sonrasında da hem kur hem de faiz riski sonucu katlandığı ciddi zararlarla çöküş sürecine giren bankacılık sektörünün, başta kamu bankaları olmak üzere güçlendirilmesi öncelik taşıyan konulardan biri haline gelmiştir (Ağır, 2010, s.72).

Şubat 2001 krizi; iç ve dış koşullardaki değişim, makro ekonomik etkiler ve bankacık sektörü üzerindeki etkiler olarak üç farklı yönde etki yapmıştır. Buna göre; (Demir ve Diğerleri, 2010, ss.25-26)

- İç ve dış koşullardaki değişim süreci; siyasi risklerdeki artış, yabancı para talebinde artış, sermaye hareketlerinde terse dönüş, iç borç sürdürülebilirliğinin tehlikeye düşmesi ve mevcut ekonomik programın kredibilitate kaybı şeklinde kendini göstermiştir.
- Makro ekonomik etkiler; faiz oranlarında yükselme, Türk Lirasının önemli oranda değer kaybetmesi, enflasyonun yeniden artış eğilimine girmesi ve reel ekonominin daralması şeklinde olmuştur.
- Bankacılık sektörü üzerindeki etkiler; likidite ve faiz riski nedeniyle fonlama zararlarında artış, menkul kıymetler portföyünün değer yitirmesi, yabancı para açık pozisyonları nedeniyle oluşan kambiyo zararları ve aktif kalitesinin zayıflaması, kredi riskinde artış ve sonuç olarak da özkaynakların erimesi şeklinde ortaya çıkmıştır.

1.3.2008 KÜRESEL MALİ KRİZ

Temmuz 2007'de ışık altı (subprime) kredi krizi olarak başlayan küresel mali kriz süreci, Ağustos 2007'de likidite krizine dönüşmüş ve Eylül 2007'den sonra kredi ve likidite krizi olarak devam etmiştir. Buna göre;(BDDK, 2010, ss.25-26)

- Işık altı (subprime) kredi krizi; ışık altı (subprime) kredi ödemelerinin yapılmamasıyla piyasaların şoka girdiği, ışık altı (subprime) kredilerine dayalı finansal ürünlerin tekrar değerlendirildiği, yüksek profilli olan yatırımcıların zarar ettiği, yatırımcıların riskten kaçınmaya başladığı, kredi risklerinin yeniden fiyatlandığı ve yatırımcıların nakit varlıklarını sattığı bir süreç olmuştur.
- Likidite krizi sürecinde; ilk kredi sorunlarının sonuçları görülmeye başlanmış, risk iştahı azalmış, yatırımcılar varlığa dayalı finansman bonusu almakta isteksiz davranmış, kısa vadeli finansman talepleri oluşmuş, bankalar talepleri karşılamak için nakit tutmaya başlamış, 3 aylık LIBOR oranları yükselmiş ve borçlanma maliyetleri etkilenmiştir.
- Kredi ve likidite krizi olarak devam edilen süreçte; likidite açığı devam etmiş, bankalar kısa vadeli borçlanmaya devam etmiş ve dönem faizlerini yükseltmiş, yeni kredi kullanıcıları için koşullar sıkılaştırılmış, Avrupa Merkez Bankası, FED ve BoE gecikmeli olarak acil likidite sağlamış, FED faizleri indirmiş, yüksek dönem faiz oranları oluşmuş, spekülasyon davranışlar kredi kullananları olumsuz yönde etkilemiş ve tüketici kaynaklı riskler azalmıştır.

2008 yılında ortaya çıkan global kriz sürecine ilişkin olarak değerlendirmeler yapılırken, sürecin 2001 yılına kadar geri götürülmesi gerekmektedir. Uzakdoğu, Arjantin ve Türkiye'de meydana gelen krizlerin neden olduğu sorunların ardından global ekonomik sistemde resesyona yaşanabileceğinin sinyalleri ortaya çıkmaya başlamıştı. Global ekonominin resesyona girmemesi için önce bunun üçte birinden fazlasını oluşturan ABD ekonomisinin güçlendirilmesi gerekiyordu. Ucuz ve bol kredi imkanları ile gayrimenkul sektörü teşvik edilirse, hane halkının %68'ini ilgilendiren gayrimenkul sektörü üzerinden ABD ekonomisi yeniden güçlenmeye başlayabilirdi. Ev fiyatlarının artması, ev sahiplerinin tüketimlerini artıracak ve ekonomik aktivitenin yeniden hızlanmasını destekleyecekti (Özel, 2008, ss.27-29).

Kriz döneminde derecelendirme kuruluşlarına ve denetleyici ve düzenleyici kurumlara ilişkin olarak bir takım haklı eleştiriler öne sürülmüş olup; bu kuruluşlarla ilgili en önemli sorun çıkar çatışması olmuştur. Bankalarla ve diğer mali kuruluşlarla ilgili notlar veren rating kuruluşlarının bu firmalar tarafından finanse ediliyor olması, derecelendirme kuruluşlarının objektif değerlendirme yapma kabiliyetlerini azaltmıştır. Düzenleyici denetleyici kuruluşların özellikle de FED'in değişen risk ortamına karşı önlem almakta geciktiği ve iki buçuk yıl içinde konut piyasasındaki problemlerin tüm finansal sistemi ve reel ekonomiyi etkisi altına aldığı ve diğer ülkelere de yayılarak küresel bir boyut kazandığı görülmektedir (Alantar, 2011, ss.4-5).

2. TÜRKİYE'NİN MAKROEKONOMİK GÖRÜNÜMÜ VE TCMB POLİTİKA FAİZ ORANI VE ZORUNLU KARŞILIK ORANLARININ GELİŞİMİ

TABLO 1. TÜRKİYE'NİN MAKROEKONOMİK VERİLERİNİN GELİŞİMİ								
YIL	DEĞİŞİM (%)	MİLYAR TL	MİLYON USD	MİLYON USD	DEĞİŞİM (%)	DEĞİŞİM (%)		
DÖNEM	SABİT	CARI	CARI	İHRACAT	İTHALAT	İHRACAT	İTHALAT	İHR/İTH KARŞILAMA ORANI
	FİYATLARLA	FİYATLARLA	İŞLEMLER					
	GSYH BÜYÜMESİ	GSYH	AÇIĞI					
2002	6,2	350	-626	36.059	51.554	15,1	24,5	69,9
2003	5,3	455	-7.515	47.253	69.340	31,0	34,5	68,1
2004	9,4	559	-14.431	63.167	97.540	33,7	40,7	64,8
2005	8,4	649	-22.309	73.476	116.774	16,3	19,7	62,9
2006	6,9	758	-32.249	85.535	139.576	16,4	19,5	61,3
2007	4,7	843	-38.434	107.272	170.063	25,4	21,8	63,1
2008	0,7	951	-41.959	132.027	201.964	23,1	18,8	65,4
2009	-4,8	953	-13.991	102.143	140.928	-22,6	-30,2	72,5
2010	8,9	1.105	-48.424	113.981	185.542	11,6	31,7	61,4

Kaynak: TCMB, TÜİK

2.1. Türkiye'nin Makroekonomik Görünümü

Türkiye'nin GSYH'sının 2010 yılında 2002 yılına göre sabit fiyatlarla %45,7 oranında büyüdüğü, cari fiyatlarla ise 2,15 kat arttığı görülmektedir. 2008 yılında başlayan ve küresel ekonomiyi etkisi altına alan ABD kaynaklı küresel mali kriz sonucunda tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de likidite imkanları daralırken, iç ve dış talep ve dolayısıyla ekonomi küçülmektedir. 2004 ve 2005 yıllarında sırasıyla %9,4 ve %8,4 oranlarında, 2008 yılında ise %0,7 gibi kısıtlı bir oranda büyüyen Türkiye ekonomisinde, 2009 yılı itibarıyla 2008 yılında başlayan krizin etkileri derinleşirken, belirsizlik ortamının yarattığı olumsuzlukların da etkisiyle iç ve dış talepteki durgunluk devam etmektedir.

2009 yılı genelinde reel GSYH % -4,8 oranında küçülürken, büyüme eğilimi 2009 yılının son çeyreğinde GSYH'nın reel olarak bir önceki yılın aynı dönemine göre %5,9 olarak büyümesiyle başlamakta ve daha sonraki çeyreklerde de devam etmektedir. Türkiye ekonomisinin, 2010 yılında bir önceki yıla göre reel olarak %8,9 oranında büyürken, cari fiyatlarla GSYH 952,6 milyar TL'den 1,1 trilyon TL seviyesine ulaştığı görülmektedir.

2010 yılının birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre GSYH büyümesi %12 ve ikinci çeyrekte ise %10,3 oranında gerçekleşmiş, üçüncü çeyrek ve dördüncü çeyrek büyüme oranları sırasıyla %5,2 ve %9,2 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılının ilk yarısında gerçekleşen güçlü büyümede 2009 yılındaki kayıpların önemli bölümü telafi edilirken, üçüncü çeyrekteki büyümeyle baz etkisi ortadan kalkmaya başlamakta ve 4. çeyrekte ekonomide toparlanma güçlenerek devam etmektedir. (TÜİK, 2011)

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)'nin Orta Vadeli Programına göre, Türkiye'nin reel GSYH büyümesinin 2011 yılında %4,5, 2012 yılında %5 ve 2013 yılında %5,5 olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir (DPT, 2010); IMF'nin tahminlerine göre, Türkiye ekonomisinin 2011 yılında %4,6 ve 2012 yılında %4,5 oranında büyümesi beklenmektedir. (IMF, 2011) Diğer yandan, baz etkisinin ortadan kalktığı dikkate alındığında, 2011 yılının ilk çeyreğinde sanayi üretim endeksi ve kapasite kullanım oranlarındaki artış hızının hala yüksek seviyelerde olması ve güçlü iç talep, ekonomik büyümenin ilk çeyrekte %5'in üzerinde bir performans göstereceği yönündeki beklentileri güçlendirmektedir.

2009 yılında Türkiye'nin ihracatı % -22,6 oranında ve ithalatı ise % -30,2 oranında gerilerken; 2010 yılında küresel krizden çıkışla birlikte dış ticarete de güçlü bir toparlanmanın başladığı ve ihracatın %11,6 oranında artarak 113,9 milyar USD'ye ve ithalatın ise %31,7 oranında artarak 185,5 milyar USD'ye ulaştığı görülmektedir. Dış ticaret açısından 2002-2010 dönemine bakıldığında; ihracatın 2010 yılında 2002 yılına göre 3,16 kat, ithalatın ise 3,6 kat arttığı görülmektedir. 2004 yılında ihracattaki artışın %33,7, ithalattaki artışın ise %40,7 olduğu görülürken, 2005 ve 2006 yıllarında büyüme hızları bir miktar yavaşlamıştır.

Yıllar içinde sürekli olarak negatif yönlü büyüyen dış ticaret dengesi 2009 yılındaki krizin etkisiyle daralma gösterse de, 2010 yılında 2002 yılına göre 4,6 katlık artışla -71,6 milyar USD'ye ulaşmıştır. Dış ticaret dengesi, 2011 yılının ilk 3 ayında da ithalat lehine genişlemeye devam ederken, ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %21 oranında artarak 31,5 milyar USD'ye, ithalat ise %45,6 oranında artarak 56,1 milyar USD'ye ulaşmıştır. Dış ticaret açığı bu dönemde %96,8 oranında artarak -24,6 milyar USD olurken, 2010 yılının ilk 3 aylık döneminde %67,5 olan ihracatın ithalatı karşılama oranı 2011 yılının aynı döneminde %56,1'e gerilemiştir.(TÜİK, 2011)

2002 yılından itibaren hızla negatif yönlü büyümeye başlayan dış ticaret dengesi, cari işlemler hesabının açık vermesinde ve bu açığın giderek büyümesinde önemli rol oynamaya devam etmektedir. Cari işlemler açığının büyümesinde dış ticaret dengesindeki bozulmanın dışında, turizm gelirlerindeki azalış ve hizmetler dengesi giderlerindeki artış da etkili olmaktadır. 2003 yılında -7,5 milyar USD olan cari işlemler açığının, küresel mali krizin etkilerinin henüz net şekilde hissedilmediği 2008 yılında -41,96 milyar USD seviyesine ulaştığı görülürken, daralan dış ticaret hacmi ve daralan iç talebin etkisiyle 2009 yılında -13,99 milyar USD'ye kadar düşmüştür.(TCMB, 2011)

Küresel ölçekte gözlenen düşük faizler, güçlenen kısa vadeli sermaye akımları sonucunda hızlanan kredi büyümesi ile artan ithalat ve zayıf seyreden dış talep 2010 yılında cari açığın hızla genişlemesi sonucunu doğurmaktadır. (TCMB, 2011) Bu gelişmelerin sonucunda cari açık 2010 yılında 2003 yılına göre 6,5 kat artarak -48,4 milyar USD seviyesine ulaşmıştır(TCMB, 2011). Cari işlemler açığının büyümesinde en fazla etkili olan unsur hızlı artan ithalat olurken, kredi genişlemesi ise ithalatın artmasına sebep olan etken olarak değerlendirilmektedir. Bankacılık Sektörü toplam nakdi kredileri, 2010 yılında bir önceki yıla göre %31,7 oranında artarak 545.844 milyon TL'ye ulaşırken, Mart 2011'de Mart 2010'a göre %33,1 oranında artarak 583.220 milyon TL'ye ulaşmıştır (BDDK, 2011).

2010 yılının ilk 3 ayında -10 milyar USD olan cari işlemler açığı, 2011 yılının aynı döneminde -22,1 milyar USD'ye yükselirken, ithalattaki güçlü artış hızı cari açığı büyüten en önemli faktör olarak öne çıkmaktadır(TCMB, 2011). Küresel kriz sonrası uygulanan genişletici politikaların ardından 2010 yılında başlayan ekonomik toparlanma sürecinde büyüyen kredi hacmi ve cari işlemler açığının finansal istikrar için risk teşkil edebileceğine dair ilk sinyaller Eylül 2010'da TCMB tarafından zorunlu karşılık oranlarının 50 baz puan arttırılarak %5,5 seviyesine yükseltilmesiyle gündeme gelmiştir.

Politika faiz oranının %7'den %6,5'e düşürüldüğü 16.12.2010 tarihli Para Politikası Kurulu Toplantısında; "Para Politikası Kurulu, daha düşük bir politika faizi, daha geniş bir faiz koridoru ve daha yüksek zorunlu karşılık oranlarının uygun bir bileşim olacağı değerlendirilmesinde bulunmaktadır. Ayrıca, finansal istikrarı desteklemek amacıyla, Türk lirası cinsinden mevduatın vadesinin uzamasını teşvik edecek şekilde zorunlu karşılık oranlarının vadelere göre farklılaştırılmasının ve daha önce zorunlu karşılığa tabi olmayan bazı yükümlülük kalemlerinin zorunlu karşılık kapsamına alınmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir (TCMB, 2011).

2010 yılının son aylarında belirginleşen iç ve dış talepteki ayrışma sonucunda ülkeye giren kısa vadeli sermaye akımları hızlanmakta, içerde krediler genişlemekte, kredi genişlemesi sonucunda ithalat gerektiğinden daha hızlı yükselerek cari işlemler açığının büyümesine yol açmakta ve sonuç olarak finansal istikrara ilişkin risk algısı yükselmektedir. Finansal istikrar sorununa ilişkin olarak TCMB tarafından; politika faizinin düşük tutulması, zorunlu karşılıkların arttırılması ve dolayısıyla iç talebin frenlenerek cari işlemler açığının kontrol altına alınması amacıyla yeni bir politika bileşimi izlenmeye başlamıştır. Bu doğrultuda TCMB, politika faiz oranlarını %6,25 seviyesinde belirleyerek geniş bir faiz koridoru oluştururken, zorunlu karşılık oranlarında arttırıma giderek yeni politika bileşimini kararlılıkla sürdürmektedir. Süregelen parasal sıkılaştırmanın krediler ve iç talep üzerindeki etkisinin 2011 yılının ikinci çeyreğinden itibaren belirginleşeceği tahmin edilmekte olup, sözkonusu etkinin boyutu ve zamanlaması para politikasının kontrolü dışındaki gelişmelere bağlı olarak farklılaşabilecektir(TCMB, 2011). Nisan 2011 itibarıyla TCMB'nin değerlendirmesine göre; büyüme güçlü seyretmeye devam etmekte, henüz aşırı ısınma gözlenmemekte, petrol ve diğer emtia fiyatlarının enflasyonu geçici olarak arttırması beklenmekte ve özel sektörün borcundaki aşırı hızlı artış alınan tedbirlerle kontrol altına alınmaktadır (TCMB, 2011).

Reel sektörün kısa vadeli dövizli varlıkları, 2010 yılında bir önceki yıla göre %9,1 oranında artarak 74,1 milyar USD'ye yükselirken, kısa vadeli yükümlülükleri %9,7 oranında artarak 74,4 milyar USD'ye

yükselmiştir. Bunun sonucunda, reel sektörün 2009 yılında 65 milyon USD olan kısa vadeli net döviz pozisyonu, 2010 yılında -313 milyon USD açık vermiştir(TCMB, 2011).

TABLO 2.TÜRK LİRASI VE YABANCI PARA ZORUNLU KARŞILIK ORANLARI							
TL YÜKÜMLÜLÜKLER	23.09.2010	12.11.2010	17.12.2010	24.01.2011	23.03.2011	21.04.2011	25.05.2011
Vadesiz, ihbarlı mevduatlar ve özel cari hesaplar	5,5	6	8	12	15	16	16
1 aya kadar vadeli mevduatlar/katılma hesapları (1 ay dahil)	5,5	6	8	10	15	16	16
3 aya kadar vadeli mevduatlar/katılma hesaplarında (3 ay dahil)	5,5	6	7	9	13	13	13
6 aya kadar vadeli mevduatlar/katılma hesaplarında (6 ay dahil)	5,5	6	7	7	9	9	9
1 yıla kadar vadeli mevduatlar/katılma hesaplarında	5,5	6	6	6	6	6	6
1 yıl ve daha uzun vadeli mevduatlar/katılma hs ile birikimli mevduatlar/katılma hs	5,5	6	5	5	5	5	5
Mevduat/katılım fonu dışındaki diğer yükümlülükler	5,5	6	8	9	13	13	13
YP YÜKÜMLÜLÜKLER	11	11	11	11	11		

Kaynak: TCMB

2.2. TCMB Politika Faiz Oranı ve Zorunlu Karşılık Oranlarının Gelişimi

TCMB Para Politikası Kurulu, politika faizi olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranını %6,25'te sabit tutarken(TCMB, 2011), yabancı para ve TL zorunlu karşılık oranlarını kısa vadeli yükümlülükler için arttırmıştır.

Bu çerçevede, yabancı para zorunlu karşılık oranı; vadesiz ile ihbarlı DTH ve yabancı para özel cari hesaplarında, 1 aya kadar vadeli, 3 aya kadar vadeli, 6 aya kadar vadeli ve 1 yıla kadar vadeli DTH/yabancı para katılma hesaplarında %12, 1 yıl ve daha uzun vadeli DTH/yabancı para katılma hesapları ile birikimli DTH/yabancı para katılma hesaplarında %11, 1 yıla kadar vadeli (1 yıl dâhil) diğer yükümlülüklerde %12, 3 yıla kadar vadeli (3 yıl dâhil) diğer yükümlülüklerde %11,5, 3 yıldan uzun vadeli diğer yükümlülüklerde %11 olarak belirlenmiştir.

TL zorunlu karşılık oranları ise vadesiz, ihbarlı mevduatlar ve özel cari hesaplar için %15'ten %16'ya, 1 aya kadar vadeli mevduatlar/katılma hesapları (1 ay dâhil) için %15'ten %16'ya yükseltilirken, bunların dışında kalan diğer yükümlülükler için sabit tutulmuştur (TCMB, 2011).

TABLO 3.YABANCI PARA ZORUNLU KARŞILIK ORANLARI	
YP YÜKÜMLÜLÜKLER (*)	Zorunlu Karşılık Oranları (%)
Vadesiz, ihbarlı DTH, yabancı para özel cari hesapları ile 1 aya kadar vadeli, 3 aya kadar vadeli, 6 aya kadar vadeli ve 1 yıla kadar vadeli DTH/yabancı para katılma hesapları	12,0
1 yıl ve daha uzun vadeli DTH/yabancı para katılma hesapları ile birikimli DTH/yabancı para katılma hesapları	11,0
1 yıla kadar vadeli (1 yıl dahil) diğer yükümlülükler	12,0
3 yıla kadar (3 yıl dahil) vadeli diğer yükümlülükler	11,5
3 yıldan uzun vadeli diğer yükümlülükler	11,0

Kaynak: TCMB
(*) YP yükümlülükler 21.04.2011 Tarihli Toplantıda ilk kez vadelerine göre farklılaştırılmıştır.

TCMB tarafından politika faiz oranı olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranı ilk kez 16.12.2010 tarihinde %7'den %6,50'ye düşürülürken(TCMB, 2011), 17.12.2010 tarihinde TL zorunlu karşılıklar vadesine göre değişen oranlarda arttırılmıştır. Bu kararın alınmasında en önemli etken; 2010 yılında -39,3 milyar USD olması hedeflenen cari açığın henüz Kasım 2010 itibariyle hedefi önemli ölçüde aşarak -44,2 milyar USD'ye ulaşmasıdır.

Tasfiye olunacak kredilerin (TOA) dahil olmadığı yurtiçi nakdi krediler, Aralık 2010'da Aralık 2009'a göre %33,9 seviyesinde artarken, ithalat %31,7 oranında büyüyerek 185,5 milyar USD'ye ulaşmıştır. Karara gerekçe olarak ise; Avrupa ve ABD ekonomilerindeki son gelişmelerin ve alınan kararların finansal istikrara ilişkin sözkonusu riskleri daha da artırdığı bu nedenle de uygulanan politika bileşiminin gözden geçirilmesi gerektiği gösterilmektedir. Bu çerçevede Para Politikası Kurulu, daha düşük bir politika faizi, daha geniş bir faiz koridoru ve daha yüksek zorunlu karşılık oranlarının uygun bir bileşim olacağı değerlendirilmesinde bulunmaktadır. Ayrıca, finansal istikrarı desteklemek amacıyla, TL cinsinden mevduatın vadesinin uzamasını teşvik edecek şekilde zorunlu karşılık oranlarının vadelere göre farklılaştırılmasının ve daha önce zorunlu karşılığa tabi olmayan bazı yükümlülük kalemlerinin zorunlu karşılık kapsamına alınmasının faydalı olacağı yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır(TCMB, 2011).

20.01.2011 tarihinde TCMB tarafından, politika faizlerinde ikinci kez indirime gidilerek faizler %6,50'den %6,25 seviyesine indirilmiştir. TCMB Para Politikası Kurulu tarafından, bir sonraki toplantıya kadar alınacak kredi genişlemesini sınırlayıcı yönde ilave tedbirlerin, para politikasının hareket alanını genişleteceği; bu doğrultuda kısa vadeli yükümlülükler için tesis edilecek zorunlu karşılık oranlarında ilave bir artırımın gerekli görüldüğü belirtilmiştir.

Bir önceki ay uygulamaya koyulan politika faizinin sınırlı düzeyde düşürülmesi, buna karşılık zorunlu karşılık oranlarının artırılması şeklindeki politika bileşiminin, içinde bulunulan konjonktürde finansal istikrarı ve fiyat istikrarını birlikte gözetebilmek açısından en uygun seçenek olarak olduğu ifade edilmektedir. (TCMB, 2011) Bu bağlamda; 24.01.2011'de yine vadeler bazında farklılaşacak şekilde TL yükümlülüklerin zorunlu karşılıklarında artışa gidilmiştir(TCMB, 2011). 15.02.2011(TCMB, 2011) ve 23.03.2011(TCMB, 2011) tarihli Para Politikası Kurulu toplantılarında politika faiz oranları %6,25 seviyesinde sabit tutulurken, TL yükümlülüklerin zorunlu karşılıkları 23.03.2011 tarihinde tekrar artırılmıştır(TCMB, 2011).

3. TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE KREDİLERİN GELİŞİMİ

TABLO 4.BANKACILIK SEKTÖRÜ NAKDİ KREDİ GELİŞİMİ								
MİLYON TL					DEĞİŞİM (%)			
DÖNEM	TASFIYE OLUNACAK KREDİLER	NAKDİ KREDİLER	TOPLAM NAKDİ KREDİLER	TAKİBE DÖNÜŞÜM ORANI (%)	DÖNEM	TASFIYE OLUNACAK KREDİLER	NAKDİ KREDİLER	TOPLAM NAKDİ KREDİLER
Ara.02	10.430	48.981	59.411	17,6				
Ara.03	8.629	66.222	74.851	11,5	Ara.03/Ara.02	-17,3	35,2	26,0
Ara.04	6.356	99.342	105.698	6,0	Ara.04/Ara.03	-26,3	50,0	41,2
Ara.05	7.808	156.410	164.218	4,8	Ara.05/Ara.04	22,8	57,4	55,4
Ara.06	8.550	218.987	227.537	3,8	Ara.06/Ara.05	9,5	40,0	38,6
Ara.07	10.345	285.616	295.961	3,5	Ara.07/Ara.06	21,0	30,4	30,1
Ara.08	14.053	367.445	381.498	3,7	Ara.08/Ara.07	35,8	28,7	28,9
Ara.09	21.853	392.621	414.474	5,3	Ara.09/Ara.08	55,5	6,9	8,6
Ara.10	19.993	525.851	545.844	3,7	Ara.10/Ara.09	-8,5	33,9	31,7
Mar.10	21.433	416.817	438.250	4,9	Mar.11/Ara.10	-5,4	7,3	6,8
Eyl.10	21.124	475.403	496.527	4,3	Mar.11/Eyl.10	-10,4	18,7	17,5
Mar.11	18.917	564.303	583.220	3,2	Mar.11/Mar.10	-11,7	35,4	33,1

Kaynak: BDDK

3.1. Nakdi Kredilerin ve Takibe Dönüşüm Oranlarının Gelişimi

BDDK verilerine göre, Bankacılık Sektörü nakdi kredilerinin, Mart 2011'de Aralık 2002'ye göre 11,5 kat büyürken, Aralık 2010'a göre %7,3 oranında artarak 564.303 milyon TL'ye yükseldiği görülmektedir.

Tasfiye olunacak kredilerin ise Mart 2011'de 2002'ye göre 1,81 kat artarken, Aralık 2010'a göre %-5,4 oranında azalarak 18.917 milyon TL'ye gerilediği gözlenmektedir. Aralık 2002'de %17,6 olan takibe dönüşüm oranı , Aralık 2010'da %3,7 Mart 2011'de ise %3,2 olarak gerçeleşmiştir.

2003 yılından 2009 yılına kadarki süreçte her yıl ortalama %40,3 oranında büyüyen nakdi krediler Aralık 2010'da yıllık olarak %31,7 ve Mart 2011'de yıllık olarak %35,4 oranına büyümüştür. Nakdi kredilerin takibe dönüşüm oranı 2002–2011 döneminde 2009 yılı haricinde her yıl azalan bir görünüm sergilemiştir.

3.2. Nakdi Kredilerin Türleri Bazında Gelişimi

Aralık 2006 itibariyle Bankacılık Sektörü nakdi kredilerinden KOBİ kredileri %27,2, tüketici kredileri %21,2, kredi kartları %10,1 ve diğer ticari kredileri ise %41 pay alırken, Mart 2011 itibariyle KOBİ kredileri %24, tüketici kredileri %24,9, kredi kartları %8,2 ve diğer ticari kredileri ise %42,8 pay almıştır.

TABLO 5. KREDİLERİN TÜRLERİ BAZINDA DAĞILIM								
TASFİYE OLUNACAK KREDİLER DAĞILIMI (%)					NAKDİ KREDİLER DAĞILIMI (%)			
DÖNEM	KOBİ KREDİLERİ	TÜKETİCİ KREDİLERİ	KREDİ KARTLARI	DiĞER TİCARİ KREDİLER	KOBİ KREDİLERİ	TÜKETİCİ KREDİLERİ	KREDİ KARTLARI	DiĞER TİCARİ KREDİLER
Ara.06	25,3	3,1	20,3	51,3	27,2	21,7	10,1	41,0
Ara.07	27,8	9,6	18,1	44,6	26,8	23,7	9,7	39,8
Ara.08	30,3	14,8	17,2	37,7	23,0	22,6	9,5	44,9
Ara.09	31,5	18,5	19,9	30,1	21,2	23,8	9,6	45,4
Ara.10	29,5	18,2	19,3	33,0	23,9	24,5	8,6	43,0
Mar.10	30,5	18,0	19,3	32,2	21,5	23,9	9,2	45,5
Eyl.10	29,6	18,3	19,9	32,2	22,8	24,6	9,0	43,6
Mar.11	28,4	17,7	20,0	33,9	24,0	24,9	8,2	42,8

Kaynak: BDDK

Mart 2011'de geçen yılın aynı ayına göre, nakdi KOBİ kredilerinin payı 2,5 puan artarken, nakdi diğer ticari kredilerin payı -2,6 puan azalmıştır.

TABLO 7. TÜKETİCİ KREDİLERİNİN GELİŞİMİ								
MİLYON TL					DEĞİŞİM (%)			
DÖNEM	TASFİYE OLUNACAK KREDİLER	NAKDİ KREDİLER	TOPLAM NAKDİ KREDİLER	TAKİBE DÖNÜŞÜM ORANI (%)	DÖNEM	TASFİYE OLUNACAK KREDİLER	NAKDİ KREDİLER	TOPLAM NAKDİ KREDİLER
Ara.07	988	67.668	68.656	1,4	Ara.07/Ara.06	273,8	42,3	43,6
Ara.08	2.075	83.158	85.233	2,4	Ara.08/Ara.07	109,9	22,9	24,1
Ara.09	4.040	93.337	97.377	4,1	Ara.09/Ara.08	94,7	12,2	14,2
Ara.10	3.638	129.033	132.671	2,7	Ara.10/Ara.09	-10,0	38,2	36,2
Mar.10	3.858	99.516	103.375	3,7	Mar.11/Ara.10	-8,1	8,9	8,4
Eyl.10	3.868	116.878	120.746	3,2	Mar.11/Eyl.10	-13,6	20,2	19,1
Mar.11	3.344	140.484	143.827	2,3	Mar.11/Mar.10	-13,3	41,2	39,1

Kaynak: BDDK

TABLO 6. KOBİ KREDİLERİNİN GELİŞİMİ								
MİLYON TL					DEĞİŞİM (%)			
DÖNEM	TASFİYE OLUNACAK KREDİLER	NAKDİ KREDİLER	TOPLAM NAKDİ KREDİLER	TAKİBE DÖNÜŞÜM ORANI (%)	DÖNEM	TASFİYE OLUNACAK KREDİLER	NAKDİ KREDİLER	TOPLAM NAKDİ KREDİLER
Ara.07	2.873	76.521	79.394	3,6	Ara.07/Ara.06	33,0	28,4	28,5
Ara.08	4.260	84.605	88.865	4,8	Ara.08/Ara.07	48,3	10,6	11,9
Ara.09	6.892	83.271	90.163	7,6	Ara.09/Ara.08	61,8	-1,6	1,5
Ara.10	5.892	125.734	131.626	4,5	Ara.10/Ara.09	-14,5	51,0	46,0
Mar.10	6.546	89.652	96.198	6,8	Mar.11/Ara.10	-8,7	7,9	7,2
Eyl.10	6.250	108.288	114.538	5,5	Mar.11/Eyl.10	-13,9	25,3	23,2
Mar.11	5.380	135.692	141.072	3,8	Mar.11/Mar.10	-17,8	51,4	46,6

Kaynak: BDDK

TABLO 9.NAKDİ KREDİLERİN İLLER BAZINDA DAĞILIMI (%)							
İL ADI	Ara.07	Ara.08	Ara.09	Ara.10	Eyl.10	Mar.10	Mar.11
İSTANBUL	38,7	31,8	34,4	40,8	40,6	36,0	40,6
ANKARA	10,1	11,1	12,1	12,0	12,6	11,7	11,8
İZMİR	4,9	5,2	5,1	5,3	5,4	5,1	5,3
ANTALYA	2,6	2,8	2,9	3,3	3,2	2,9	3,3
BURSA	2,4	2,7	2,6	3,0	3,0	2,6	3,1
KOCAELİ	1,5	1,7	1,7	2,5	2,5	1,8	2,6
ADANA	1,6	1,8	1,9	2,0	2,1	1,9	2,1
GAZİANTEP	1,2	1,3	1,2	1,7	1,7	1,3	1,8
HATAY	0,7	0,7	1,0	1,8	1,7	1,0	1,7
MERSİN	1,1	1,2	1,2	1,4	1,4	1,2	1,4
İLK 10 İL TOPLAMI	64,8	60,2	64,2	73,9	74,2	65,7	73,6
DiĞER İLLER	35,2	39,8	35,8	26,1	25,8	34,3	26,4
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kaynak: BDDK							

Aralık 2006'da tasfiye olunacak krediler içinde KOBİ kredilerinin payı %25,3, tüketici kredilerinin payı %3,1, kredi kartlarının payı %20,3 ve diğer ticari kredilerin payı ise %51,3 olarak gerçekleşirken, Mart 2011'de KOBİ kredilerinin payı %28,4, tüketici kredilerinin payı %17,7, kredi kartlarının payı %20 ve diğer ticari kredilerin payı ise %33,9 olarak gerçekleşmiştir.

Mart 2011'de Aralık 2006'ya göre tasfiye olunacak alacaklar içinde tüketici kredilerinin payının 14,6 puan arttığı, diğer ticari kredilerin payının ise -17,4 puan azaldığı görülmektedir. Mart 2011'de geçen yılın aynı ayına göre, tasfiye olunacak KOBİ kredilerinin payı -2,1 puan azalırken, tasfiye olunacak diğer ticari kredilerin payı 1,7 puan artmıştır.

Mart 2011'de Aralık 2007'ye göre, nakdi KOBİ kredilerinin %77,3, tüketici kredilerinin %107,6, kredi kartlarının %67 ve diğer ticari kredilerin ise %112,8 oranında büyüdüğü görülmektedir. Aynı dönemde, tasfiye olunacak krediler, KOBİ kredilerinde %87,3, tüketici kredilerinde %238,4 kredi kartlarında %102,2 ve diğer ticari kredilerde %39 oranlarında artmıştır.

Son bir yıllık dönemde, büyüme, nakdi KOBİ kredilerinde %51,4, tüketici kredilerinde %41,2, kredi kartlarında %21,7 ve diğer ticari kredilerde ise %27,6 oldu. Aynı dönemde, tasfiye olunacak krediler, KOBİ kredilerinde %-17,8, tüketici kredilerinde %-13,3, kredi kartlarında %-8,5 ve diğer ticari kredilerde %-7 oranlarında gerilemiştir.

Mart 2011 itibariyle zorunlu karşılıkların artırılmaya başlandığı Eylül ayına göre, nakdi KOBİ kredileri %25,3 oranında artarak 135.692 milyon TL'ye ulaşırken, tasfiye olunacak KOBİ kredileri %-13,9 oranında azalarak 5.380 milyon TL'ye gerilemiştir. Aralık 2007'de %3,6 olan KOBİ kredilerinin takibe dönüşüm oranı Aralık 2009 itibariyle %7,6'yla en yüksek düzeye ulaşırken, Mart 2011 itibariyle %3,8'e gerilemiştir.

Mart 2011 itibariyle zorunlu karşılıkların artırılmaya başlandığı Eylül ayına göre, tüketici kredileri %20,2 oranında artarak 140.484 milyon TL'ye ulaşırken, tasfiye olunacak tüketici kredileri %-13,6 oranında azalarak 3.344 milyon TL'ye gerilemiştir.

TABLO 8. DİĞER TİCARİ KREDİLERİN GELİŞİMİ								
MİLYON TL					DEĞİŞİM (%)			
DÖNEM	TASFİYE OLUNACAK KREDİLER	NAKDİ KREDİLER	TOPLAM NAKDİ KREDİLER	TAKİBE DÖNÜŞÜM ORANI (%)	DÖNEM	TASFİYE OLUNACAK KREDİLER	NAKDİ KREDİLER	TOPLAM NAKDİ KREDİLER
Ara.07	4.612	113.621	118.233	3,9	Ara.07/Ara.06	5,2	26,5	25,5
Ara.08	5.298	164.829	170.127	3,1	Ara.08/Ara.07	14,9	45,1	43,9
Ara.09	6.581	178.401	184.982	3,6	Ara.09/Ara.08	24,2	8,2	8,7
Ara.10	6.603	225.893	232.496	2,8	Ara.10/Ara.09	0,3	26,6	25,7
Mar.10	6.892	189.493	196.385	3,5	Mar.11/Ara.10	-2,9	7,0	6,7
Eyl.10	6.796	207.331	214.127	3,2	Mar.11/Eyl.10	-5,7	16,6	15,9
Mar.11	6.409	241.701	248.110	2,6	Mar.11/Mar.10	-7,0	27,6	26,3

Kaynak: BDDK

Aralık 2007’de %1,4 olan tüketici kredilerinin takibe dönüşüm oranı Aralık 2009 itibariyle %4,1’le en yüksek düzeye ulaşırken, Eylül 2010 itibariyle %3,2 ve Mart 2011 itibariyle %2,3’e gerilemiştir.

Mart 2011’de Eylül 2010’a göre, nakdi diğer ticari krediler %16,6 artarak 241.701 milyon TL’ye yükselirken, Aralık 2007’de %3,9 olan takibe dönüşüm oranı Mart 2011 itibariyle %2,6’ya düşmüştür(BDDK, 2011).

3.3. Nakdi Kredilerin İller Bazında Dağılımı ve Gelişimi

Nakdi krediler içinde en fazla payı olan ilk 10 ilin payı Mart 2010’da %65,7’den Mart 2011’de %73,6’ya yükselirken; Mart 2011 itibariyle ilk 10 ilin payı Aralık 2007’ye göre 8,8 puan artmıştır. Diğer illerin toplam nakdi krediler içindeki payı ise Mart 2010’daki %34,3 seviyesinden %26,4’e düşmüştür.

Mart 2011 itibariyle nakdi krediler toplamından %40,6 ile en fazla payı alan il İstanbul olurken, 2. sırada %11,8 oranında pay ile Ankara ve 3. sırada %5,3 ile İzmir olmuştur.

İstanbul’un nakdi krediler içindeki payı Mart 2011’de Mart 2010’a göre %36’dan %40,6’ya yükselirken, Ankara ve İzmir’in payları cüzi düzeyde artmıştır. Nakdi kredilerde ilk 10 ilin toplamı Mart 2011’de Aralık 2010’a göre %124,4, diğer illerin toplamı ise %48,2 oranlarında artış göstermiştir.

TABLO 10. NAKDİ KREDİLERİN İLLER BAZINDA DEĞİŞİMİ (%)						
İL ADI	Ara.08/ Ara.07	Ara.09/ Ara.08	Ara.10/ Ara.09	Mar.11/ Mar.10	Mar.11/ Ara.10	Mar.11/ Eyl.10
İSTANBUL	5,8	15,4	58,7	52,6	6,8	18,4
ANKARA	40,9	17,1	32,9	35,6	5,1	10,8
İZMİR	36,4	5,0	40,3	39,9	6,4	15,6
ANTALYA	36,3	12,9	50,4	52,9	8,2	22,0
BURSA	41,3	4,2	54,0	59,2	10,8	23,6
KOCAELİ	43,8	12,2	94,9	95,4	10,6	23,5
ADANA	43,4	12,6	41,7	46,0	10,7	20,2
GAZİANTEP	43,4	2,1	89,8	84,1	12,3	26,1
HATAY	38,1	41,4	142,9	122,7	1,0	20,3
MERSİN	38,2	7,5	54,4	56,6	8,1	21,5
İLK 10 İL TOPLAMI	19,5	13,9	54,1	51,6	7,0	17,8
DİĞER İLLER	45,5	-3,8	-2,2	4,2	8,3	21,3
Toplam :	28,6	6,9	33,9	35,4	7,3	18,7

Kaynak: BDDK

Mart 2011 itibariyle ilk 10 ilin nakdi kredi kullanımlarının, Eylül ayında başlayan zorunlu karşılık artırımlarından bu yana %17,8 oranında artarken, Mart 2010'a göre %51,6 oranında yükseldiği görülmektedir. Diğer illerin nakdi kredi kullanımlarındaki artış, aynı dönemlerde, sırasıyla %8,3 ve %4,2'dir.

İstanbul'da nakdi kredi kullanımı Mart 2011'de Aralık 2007'ye göre %106,9 oranında artarken, Mart 2010'a göre %52,6 oranında ve Eylül 2010'a göre ise %18,4 oranında artmıştır. Son 3 aylık kredi gelişimi incelendiğinde; ilk 10 ilin nakdi kredi kullanımının Mart 2011'de Aralık 2010'a göre %7 oranında arttığı görülmektedir.

İlgili dönemde nakdi krediler İstanbul'da %6,8, Ankara'da %5,1 ve İzmir'de %6,4 artarken, Bursa, Kocaeli, Adana ve Gaziantep illerinde artış oranları %10'un üzerinde gerçekleşmiştir.

TABLO 11.TASFİYE OLUNACAK KREDİLERİN İLLER BAZINDA DAĞILIMI (%)							
İL ADI	Ara.07	Ara.08	Ara.09	Ara.10	Eyl.10	Mar.10	Mar.11
İSTANBUL	51,4	46,2	39,3	32,6	32,7	37,2	32,2
ANKARA	10,3	10,5	10,1	10,9	11,1	11,2	11,0
İZMİR	7,5	7,0	7,1	7,4	7,2	7,3	7,6
ANTALYA	1,8	2,5	3,4	3,9	3,8	3,5	4,0
BURSA	2,8	2,9	3,4	3,4	3,4	3,4	3,3
ADANA	2,2	2,1	2,9	3,1	3,0	3,0	3,2
DENİZLİ	3,5	1,8	1,5	2,0	2,0	1,5	2,0
KOCAELİ	0,9	1,4	1,8	2,0	1,9	1,8	2,0
MERSİN	1,2	1,4	1,8	1,9	1,9	1,8	1,9
KONYA	1,0	1,5	1,6	1,7	1,7	1,6	1,7
İLK 10 İL TOPLAMI	82,5	77,4	72,9	68,9	68,8	72,2	69,0
DİĞER İLLER	17,5	22,6	27,1	31,1	31,2	27,8	31,0
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kaynak: BDDK							

3.4. Tasfiye Olunacak Kredilerin İller Bazında Dağılımı ve Gelişimi

Tasfiye olunacak krediler içinde en fazla paya sahip olan ilk 10 ilin payı Aralık 2007'de %82,5, Mart 2010'da %72,2 ve Mart 2011'de %69 değerlerini alarak azalan bir eğilim sergilemektedir.

Buna karşılık diğer illerin takipli alacaklar içindeki payı ise Aralık 2007'de %17,5 iken, Mart 2010'da %27,8 ve Mart 2011'de ise %31'e yükselmektedir. Mart 2011'de toplam tasfiye olunacak kredilerden en fazla payı alan iller sırasıyla; %32,2 ile İstanbul, %11 ile Ankara ve %7,6 ile İzmir'dir.

TABLO 12.TASFİYE OLUNACAK KREDİLERİN İLLER BAZINDA GELİŞİMİ (%)						
İL ADI	Ara.08/ Ara.07	Ara.09/ Ara.08	Ara.10/ Ara.09	Mar.11/ Mar.10	Mar.11/ Ara.10	Mar.11 /Eyl.10
İSTANBUL	22,1	32,4	-24,2	-23,6	-6,5	-11,9
ANKARA	37,6	49,4	-1,2	-13,3	-4,3	-11,1
İZMİR	27,8	58,3	-5,3	-7,4	-2,4	-5,0
ANTALYA	91,9	113,7	3,5	0,3	-2,1	-6,7
BURSA	43,5	77,3	-7,7	-12,5	-6,6	-11,3
KOCAELİ	30,7	107,2	-1,6	-6,6	-2,2	-5,9
ADANA	-30,0	29,9	23,9	20,8	-5,3	-8,4
GAZİANTEP	126,2	91,1	5,2	-1,2	-7,6	-7,5
HATAY	60,6	96,1	-4,5	-8,1	-4,5	-11,5
MERSİN	109,5	69,5	-2,5	-3,7	-5,2	-9,8
İLK 10 İL TOPLAMI	27,5	46,4	-13,5	-15,7	-5,2	-10,2
DİĞER İLLER	75,1	86,8	5,0	-1,5	-5,7	-11,0
Toplam :	35,8	55,5	-8,5	-11,7	-5,4	-10,4

Kaynak: BDDK

İstanbul'un payı Aralık 2007'de %51,4 ve Mart 2010'da %37,2 iken, bu pay Mart 2011'de %32,2'ye düşmüştür. Ankara'nın payı ise Aralık 2007'de %10,3 ve Mart 2010'da %11,2 iken, Mart 2011'de %11 seviyesinde gerçekleşmiştir. Tasfiye olunacak kredilerden en fazla payı alan ilk 10 ilin toplamı Mart 2011'de Mart 2010'a göre %-15,7 oranında azalırken, Aralık 2007'ye göre %53 oranında artmıştır.

Tasfiye olunacak alacak tutarı Mart 2011'de yıllık olarak İstanbul'da %-23,6, Ankara'da %-13,3 ve İzmir'de %-7,4 oranlarında azalmıştır. Mart 2011'de Aralık 2010'a göre tasfiye olunacak kredi tutarı İstanbul'da %-6,5, Ankara'da %-4,3 ve İzmir'de %-2,4 oranında azalırken, Eylül 2010'a göre bu illerde sırasıyla %-11,9, %-11,1 ve %-5 oranlarında azalmıştır(BDDK, 2011).

TABLO 13.GSYH'NİN VE BANKACILIK SEKTÖRÜ TOPLAM KREDİLERİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI					
GSYH VE TOPLAM KREDİLER	GSYH (%)			TOPLAM KREDİLER (%)	
	Ara.08	Ara.09	Ara.10	Mar.10	Mar.11
ANA SEKTÖRLER					
TARIM , HAYVANCILIK, ORMANCILIK	9,3	10,1	9,4	2,8	3,1
MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	0,8	0,8	0,8	1,3	1,1
İMALAT SANAYİ	25,9	25,3	26,3	23,3	23,6
İNŞAAT	5,9	5,2	5,6	8,4	8,1
TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET	13,0	12,2	12,7	10,0	10,3
TURİZM	1,8	2,0	1,9	1,6	1,7
ULAŞTIRMA, HABERLEŞME VE DEPOLAMA HİZMETLERİ	14,7	14,4	14,6	4,0	3,8
MALİ ARACI KURULUŞLARIN FAALİYETLERİ	10,6	12,1	11,9	4,8	5,8
GYRİMENKUL, KİRALAMA VE İŞ FAALİYETLERİ	3,4	3,7	3,7	2,0	2,3
EĞİTİM	2,0	2,1	1,9	0,2	0,2
SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLER	1,2	1,3	1,2	0,6	0,7
DİĞER HİZMETLER	9,6	10,3	9,6	7,4	6,2
DİĞER	1,8	0,5	0,5	33,7	33,4
TÜRKİYE GENELİ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: BDDK, TÜİK

3.5.Toplam Kredilerin Sektörel Bazda Gelişimi ve GSYH Gelişimi İle Karşılaştırılması

Nakdi kredilerin sektörel bazda dağılımına göre; Mart 2011 itibariyle tüketici kredileri ve kredi kartlarından sonra en yüksek payı alan sektörlerin sırasıyla; imalat sanayi (%23,6), toptan ve perakende ticaret (%10,3), inşaat (%8,1), diğer hizmetler (%6,2) ve mali aracı kuruluşların faaliyetleri (%5,8) olduğu görülmektedir(BDDK, 2011).

TABLO 14.SEKTÖREL BAZDA TOPLAM KREDİLERİN DEĞİŞİMİ					
TOPLAM KREDİLER	Mar.11/Mar10				
ANA SEKTÖRLER	TOA	NAKİT	T.NAKİDİ	G.NAKİDİ	TOPLAM
TÜKETİCİ KREDİLERİ VE KREDİ KARTLARI	-10,8	35,8	33,2	25,6	30,6
TARIM , HAYVANCILIK, ORMANCILIK, BALIKÇILIK	-2,2	53,3	50,0	19,4	47,9
MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI	-13,3	13,8	13,2	10,6	12,3
İMALAT SANAYİ	-11,9	41,3	38,7	25,2	34,1
İNŞAAT	5,5	27,8	26,8	25,5	26,1
TOPTAN VE PERAKENDE TİCARET	-21,1	40,6	36,9	31,6	35,4
TURİZM	5,5	39,3	38,2	34,5	37,7
ULAŞTIRMA, HABERLEŞME VE DEPOLAMA HİZMETLERİ	-24,6	33,1	31,3	2,1	24,5
MALİ ARACI KURULUŞLARIN FAALİYETLERİ	-10,8	75,6	75,0	36,7	58,4
GAYRİMENKUL, KİRALAMA VE İŞ FAALİYETLERİ	29,0	60,0	59,1	27,8	50,9
EĞİTİM	-11,2	35,1	34,3	12,8	31,9
SAĞLIK VE SOSYAL HİZMETLER	-22,5	40,3	38,9	22,7	35,7
DİĞER HİZMETLER	-21,0	12,7	11,0	8,5	10,5
GENEL TOPLAM	-11,7	37,7	35,3	25,0	31,9
Kaynak: BDDK					

Türkiye Ekonomisi GSYH gelişimi ile nakdi, gayrinakdi ve tasfiye olunacak krediler toplamından oluşan toplam kredilerin gelişimine göre; 2010 yılında sabit fiyatlarla GSYH %8,9 oranında büyürken, bankacılık sektörü toplam kredileri %29,9 oranında büyümekte olup; 2009 yılında bir önceki yıla göre GSYH %-4,8 oranında küçülürken(TÜİK, 2011), toplam kredilerdeki büyüme %8,9'la sınırlı kalmıştır(BDDK, 2011). Mart 2011 itibariyle toplam kredi hacmi yıllık bazda %31,9 oranında artmıştır.

2010 yılında gerek GSYH'dan aldıkları yüksek paylar ve gerekse de bir önceki yıla göre gösterdikleri büyüme performansı itibariyle Türkiye ekonomisi GSYH büyümesine katkısı en fazla olan sektörler sırasıyla, imalat sanayi, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma, haberleşme ve depolama hizmetleri ile inşaat sektörüdür.

SONUÇ

Türkiye'nin yaşadığı 2001 krizi tecrübesi, bugün yaşanan küresel krizin Türkiye finans sektörü üzerindeki etkilerinin sınırlı kalmasının ve özellikle bankacılık sektörünün mali yapısında ciddi bir bozulma görülmemesinin en önemli nedenlerinden biri, 2001 krizinden sonra getirilen yeni düzenlemelerdir. Reel sektör ile bankacılık sektörü arasındaki güçlü bağ sonucu, birinde yaşanan problemler, eşanlı olarak diğerinde de sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Türkiye örneğinde krizden çıkışın bankacılık sektöründeki reformlarla başlaması reel sektörün de kısa sürede toparlanmasına ve büyümesine imkan sağlamıştır. Reel sektördeki problemlerin nedenden ziyade sonuç olarak algılanıp çözüme finansal sektörden başlanması gerektiği görülmüştür. Ayrıca, bankacılık sektörüne yönelik bir programın başarılı olmasında reel sektör ve bankacılık sektörünün birbirleri üzerindeki önemli etkisini dikkate alan politikaların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizlerini aşan Türkiye ekonomisi ve Türk bankacılık Sektörü, 2008 yılı küresel mali krizini de gerekli önlemlerin alınmasıyla aşmıştır. Türkiye ekonomisi, 2002–2010 yılları arasında 2008 yılında başlayan ve 2009 yılında derinleşen küresel mali kriz dönemi haricinde hem GSYH açısından hem de bankacılık sektörü kredileri açısından güçlü bir büyüme potansiyeli ortaya koymuştur. Bu dönemde GSYH 2,15 kat büyürken, ihracatın 3,16 kat ve ithalatın ise 3,6 kat büyüdüğü dikkat çekmekte olup, bankacılık sektörü, kredilerdeki hızlı artışla bu süreçteki ekonomik büyümenin lokomotifidir.

2002–2010 döneminde KOBİ kredileri, tüketici kredileri, kredi kartları ve diğer ticari krediler bankacılık sektörü kredilerinden en fazla payı alan kredi türleri olmuştur. İlgili kredi türlerinin 2007–2010 döneminde yaklaşık 1,5–2 kat artış gösterdiği gözönüne alındığında, bankacılık sektörünün KOBİ kredileri ve diğer ticari krediler ile sektörel büyümeye ve gelişime önemli katkıda bulunduğu, tüketici kredileri ve kredi kartlarıyla ise kişisel harcamaları arttırarak ekonomik büyümeyi desteklediği görülmektedir.

Bankacılık sektörünce kullanılan kredilerden en fazla payı alan sektörler genel olarak imalat sanayi, toptan ve perakende ticaret, ulaştırma, haberleşme ve depolama hizmetleri, inşaat sektörü ve mali aracı kuruluşların faaliyetleri olmuştur. İlgili sektörlerin 2002–2010 döneminde GSYH’den en fazla payı aldığı ve dolayısıyla ekonomik büyümeye en fazla katkısı sağladığı düşünüldüğünde, bankacılık sektörünce en fazla kredinin bu sektörlerle yönelik kullanılması ekonomik büyüme ile kredilerdeki gelişim arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymaktadır.

2002 yılından 2008 yılına kadarki süreçte gerek makroekonomik verilerdeki gerekse kredilerdeki gelişimin istikrarlı bir artış eğilimi içinde olduğu, dış ticaret hacminin ve ekonominin hızla büyüdüğü, bankacılık sektörünce kullanılan kredilerin sürekli genişlediği ve özellikle sektörlerle yönelik diğer ticari kredilerin önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Ancak Türkiye ekonomisi 2008 yılında başlayan ve etkileri 2009 yılında artan küresel mali kriz sürecinde daralmış olup, bu dönemde kredi büyümesinin yıllık olarak %6,9 gibi düşük bir oranda kalması kredilerdeki gelişim ile ekonomik aktivitenin arasındaki ilişkiyi netleştiren bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Türkiye, küresel krizden çıkış süreci olan 2010 yılında birçok ülkeye göre daha hızlı toparlanmış olup, Türkiye gibi makroekonomik verileri nispeten sağlıklı olan gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye akımları bu dönemde artış göstermiştir. Başta Avrupa olmak üzere yurtdışındaki sorunların hala devam ediyor olması ve belirsizlik ortamının tam olarak aşılabilmesi sermaye akımlarını arttıran ve likidite imkanlarını genişleten nedenlerin başında gelmektedir. Bu sebeplerle 2010 yılında ihracattaki artışın ithalattaki artışın oldukça gerisinde kaldığı ve dış ticaret dengesinin önceki yıllara göre fazlasıyla bozulduğu dikkat çekmektedir.

Dış ticaret dengesindeki negatif yönlü büyüme cari işlemler açığında hızlı bir artışa neden olmuş ve TCMB tarafından cari açığın finansal istikrarı tehdit edecek boyutlara ulaşabileceği yönünde değerlendirmeler yapılmıştır.

Kredilerin 2010 yılında tekrar güçlü büyüme sürecine girdiği ve 2011 yılında da bu eğilimin devam ettiği görülmekte olup, TCMB tarafından ekonomik büyümenin en önemli destekleyicisi konumundaki kredilerde sıkılaştırmaya gidilerek iç talebin kısıtlanması ve ithalatın yavaşlatılması için yeni bir para politikası bileşimi uygulamaya konmuştur. Düşük düzeyde politika faizi, geniş faiz koridoru ve yüksek zorunlu karşılık oranlarından oluşan yeni politika bileşimi ile bir yandan yabancı sermaye girişinin yavaşlatılması ve diğer yandan cari açığın sürdürülebilir hale getirilmesi hedeflenmektedir.

2010 yılı itibariyle kredilerdeki 1 birimlik artış, cari GSYH büyümesini 0,5 birim artırmakta olup; bu rakam 2003 yılında 0,8 birim iken, 2004 yılında 0,5 ve 2005 yılında 0,3 birime gerilemekte ve 2006–2008 döneminde 0,4 birim olarak gerçekleşmektedir. 2011 yılında nakdi kredilerde %20-25’lik büyüme olduğu varsayıldığında, bunun cari GSYH büyümesini hemen hemen aynı düzeylerde arttıracığı söylenebilmektedir.

KAYNAKLAR

Ağır, Hüseyin. **Türkiye’de Finansal Liberalizasyon ve Finansal Gelişme İlişkisinin Ekonometrik Analizi**, No.8, Ankara: BDDK Aroks Doküman Merkezi, 2010.

Alantar, Doğan. “Küresel Finansal Kriz: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme”, Maliye Finans Yazıları, http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/81/Dogan_Alantar_Kuresel_Finansal_Kriz_Nedenleri_SonucLari_MFY81.pdf, (17.06.2011), ss.1-10.

Altıntaş, Halil. “Bankacılık Krizleri, Nedenleri ve Ekonomik Maliyetleri”, **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi**, Sayı.22, (Ocak-Haziran 2004), ss.39-61.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. FİNTÜRK-Finansal Türkiye Haritası, Mart 2011, <http://ebulten.bddk.org.tr/haritalama/harita.aspx>, (11.05.2011).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. İnteraktif Bültenler, Türk Bankacılık Sektörü İnteraktif Aylık Bülten, Mart 2011, <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Basit.aspx>, (10.05.2011).

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. **Krizden İstikrara Türkiye Tecrübesi**, Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara: BDDK Ofisteknik Doküman Merkezi, 2010.

Devlet Planlama Teşkilatı. Planlar ve Programlar, Orta Vadeli Program 2011–2013, Ekim 2010, <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebIcerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FC5EDB40B4D94DEDA6>, (09.05.2011).

Demir, Faruk ve Diğerleri. **ABD Mortgage Krizi**, Sayı.3, Ankara: BDDK Ofisteknik Doküman Merkezi, 2008.

Gerni, Cevat, Ö. Selçuk Emsen ve M. Kemal Değer. “Erken Uyarı Sistemleri Yoluyla Türkiye’deki Ekonomik Krizlerin Analizi”, **İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi**, Sayı.2, (Kasım 2005), ss.39-62.

IMF. World Economic Outlook. Nisan 2011, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2011/01/index.htm>, (09.05.2011).

Yay, Turan, Gülsün Gürkan Yay ve Ensar Yılmaz. “Finansal Krizler, Finansal Regülasyon ve Türkiye”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, (Mart 2004), ss.101-130.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası, Zorunlu Karşılıklara İlişkin Basın Duyurusu, Sayı: 2011–21, 21 Nisan 2011, (21.04.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Enflasyon Raporu 2011-I, Ocak 2011, <http://www.tcmb.gov.tr/>, (09.05.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Enflasyon Raporu 2011-II, Nisan 2011, (09.05.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Konuşmalar, Başkan Erdem Başçı’nın Bakanlar Kurulu’na Yaptığı Sunum, Ankara, Nisan 2011, (02.05.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası Kurulu Toplantı Kararı, Sayı: 2010–66.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası, Para Politikası Kurulu Toplantı Kararı, Sayı: 2010–66, Aralık 2010, (16.12.2010).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası, Para Politikası Kurulu Toplantı Kararı, Sayı: 2011–20, 21 Nisan 2011, (21.04.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası, Para Politikası Kurulu Toplantı Kararı, Sayı: 2011–01, 20 Ocak 2011, (20.01.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası, Para Politikası Kurulu Toplantı Kararı, Sayı: 2011–05, 15 Şubat 2011, (15.02.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası, Para Politikası Kurulu Toplantı Kararı, Sayı: 2011–11, 23 Mart 2011, (23.03.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası, Zorunlu Karşılıklara İlişkin Basın Duyurusu, Sayı: 2010-68, 17 Aralık 2010, (17.12.2010).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası, Zorunlu Karşılıklara İlişkin Basın Duyurusu, Sayı: 2011–03, 24 Ocak 2011, (24.01.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Para Politikası, Zorunlu Karşılıklara İlişkin Basın Duyurusu, Sayı: 2011–12, 23 Mart 2011, (23.03.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Veriler, Finansal Kesim Dışındaki Firmaların Döviz ve Varlık Yükümlülükleri. Aralık 2010, (09.05.2011).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. Veriler, Ödemeler Dengesi İstatistikleri ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu, Mart 2011, (ET: 09.05.2011).

Türkiye İstatistik Kurumu. Veritabanları, Dış Ticaret İstatistikleri. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=12&ust_id=4, (09.05.2011).

Türkiye İstatistik Kurumu. Veritabanları, Ulusal Hesaplar. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=55&ust_id=16, (09.05.2011).

Özel, Saruhan. **Global Dengesizliklerin Dengesi; Ne Kadar Sürdürülebilir, Nasıl Sonuçlanabilir**, 1.Basım, İstanbul: Alfa Yayınları, 2008.